

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در فرایند برنامه‌ریزی درسی

Identify Professional Competencies of Preschool Educators for Curriculum Planning

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۳/۰۷؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۸/۰۲

S. Saddavi

A. Parsa (Ph.D)

A. Beiramipour (Ph.D)

Abstract: This research is a descriptive-analytical study that used mixed method. The statistical population of the qualitative phase includes faculty members and experts in preschool education. The quantitative phase includes educators of Ahvaz (Iran) during 2017-2018. A total of 12 individuals were selected as the sample in qualitative phase by purposive and chain sampling. And in quantitative phase, 180 people were selected through stratified random sampling. The data were collected through semi-structured interviews and a researcher questionnaire. In qualitative part 4 main components and 48 components were identified, the qualitative findings were coded and categorized based on content analysis. The results showed that the educators do not have enough professional competency at all stages of the curriculum process and their mean score was significantly lower than the desired level. There were also significant and positive correlations between all research variables. The least correlations were between content selection with evaluation and the highest correlation was between needs assessment and teaching-learning patterns.

Keywords: pre-school education, professional competencies, curriculum development

سعادت سداوی^۱

عبداله پارسا^۲

علی بیرمی‌پور^۳

چکیده: این مقاله با هدف شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در فرایند برنامه‌ریزی درسی از دیدگاه متخصصان، به روش آمیخته اکتشافی ناهمزمان، انجام شده است. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی ۱۲ نفر از اساتید دانشگاه‌ها و کارشناسان بودند که به روش هدفمند و زنجیره‌ای انتخاب شدند. جامعه آماری، ۱۸۰ نفر مربیان پیش‌دبستانی اهواز در سال ۱۳۹۷ بودند که با روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات بخش کیفی، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و در بخش کمی، پرسشنامه محقق‌ساخته بود. در بخش کیفی ۴ مؤلفه اصلی و ۴۸ مؤلفه فرعی شناسایی شدند که بر اساس روش کدگذاری اشتراوس و کوربین کدگذاری و مقوله‌بندی شد. طبق نتایج، مربیان در تمام مراحل برنامه‌ریزی درسی از صلاحیت‌های حرفه‌ای چندانی برخوردار نیستند و تفاوت آنها با میانگین مطلوب معنادار است. همبستگی همه متغیرها، مثبت معنادار است. کمترین همبستگی بین دو متغیر گزینش و سازماندهی محتوا با ارزشیابی و بیشترین همبستگی بین دو متغیر نیازسنجی و الگوهای یاددهی-یادگیری مشاهده شد.

کلیدواژه‌ها: آموزش پیش‌دبستانی، صلاحیت‌های حرفه‌ای، برنامه‌ریزی درسی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

soadsaddavi@gmail.com

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)

abd.parsa@scu.ac.ir

۳. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

a_b_613@yahoo.com

مقدمه

مراکز پیش دبستانی از مناسب‌ترین مکان‌هایی هستند که می‌توانند به آموزش‌های صحیح جهت رفع مشکلات، هم به اولیای دانش‌آموزان و هم به مربیان کمک کنند. نوآموزان پیش دبستانی از کودک دبستانی انعطاف‌پذیرتر بوده و با ارائه‌ی آموزش مناسب می‌توان در پیشرفت تحصیلی آنان در دوره دبستان نیز مؤثر بود (پیری، ۱۳۹۴). به عقیده صافی (۱۳۹۱) یکی از دوره‌های مهم تحصیلی و تربیتی نظام‌های آموزش و پرورش جهانی از جمله ایران، دوره پیش دبستانی است که به لحاظ تأثیر تربیتی آن در رشد شخصیت کودکان و ابعاد وجودی آنان مورد توجه صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، خانواده‌ها و مقامات آموزش و پرورش کشورهای مختلف است. از این‌رو در اسناد آموزش و پرورش، از جمله سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش ایران مصوب ۱۳۹۰ توجه به این دوره مورد تأکید قرار گرفته است. اثرات شگرف سال‌های اولیه زندگی کودک باعث شده تا روانشناسان و متخصصان تعلیم و تربیت توجه خود را به تحقیقات در این مرحله از زندگی معطوف کنند و اکثر این تحقیقات به این نتیجه رسیده که هوش، کاملاً ذاتی و ارثی نبوده؛ بلکه شدیداً متأثر از شرایط محیطی است و لذا هر قدر محیط زندگی کودک غنی و سالم‌تر و براساس نیازهای آنها باشد هوش کودک بیشتر و رفتار او متعادل‌تر خواهد شد (مخزن، رشتیان و کاظمی، ۱۳۹۳). پس هر تحول و نوآوری آموزشی را که لازم است باید از سال‌های اولیه‌ی کودکی مورد توجه قرار داد و برنامه‌ریزی برای دوران کودکی و بعد از آن را بر پایه و بنیان قوی بنا نهاد. بدون تردید برای آموزش هدفمند کودکان پیش از دبستان، وجود مربیان آگاه و متعهد ضرورتی انکارناپذیر است و کودکان به محیط یادگیری نیاز دارند که در آن مربیان بتوانند به‌طور جدی به تصمیم‌گیری در مورد یادگیری آنان بپردازند و به‌طور مؤثر در فرایندهای یادگیری آنان مشارکت جویند (جوردن^۱، ۲۰۰۴).

به کارگیری عناصر برنامه درسی کمکی شایان به برنامه درسی در دوره پیش دبستانی می‌کند و از آنجا که معلم، مهم‌ترین عامل در یادگیری است و نقش مهمی را در شکل دادن به یادگیری فراگیر ایفا می‌کند، می‌تواند از طریق برنامه‌ریزی درسی و هماهنگی میان عناصر برنامه درسی و ادراک مثبت به عناصر برنامه درسی در سطح کلاس درس، زمینه یادگیری و ایجاد مهارت‌ها را

۱. Jordan

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دستانی در ...

فراهم آورد. مربیان پیش‌دستانی نقش مهمی در کیفیت محیط‌های آموزشی دارند. مربیان باید ویژگی‌هایی مانند سلامت بدنی، روانی، عاطفی، تخصص، آینده‌نگری و از همه مهم‌تر ادراک مثبتی نسبت به برنامه درسی داشته باشند (زارعی، نصر اصفهانی، میرشاه جعفری و لیاقتدار، ۱۳۹۵). ادراک صحیح مربی از عناصر برنامه درسی و عوامل مؤثر بر آن، بر آموزش به کودکان دوره پیش‌دستانی تأثیر بسزایی دارد. نگرش مثبت مربی به دوره پیش‌دستان به منزله دوره‌ای از آموزش‌های کودک اهمیت بسیار دارد و باید همانند سایر مراحل تحصیل دانش‌آموز حاوی برنامه‌های آموزشی و پرورشی مدونی باشد (میزی، احمدی و نراقی زاده، ۱۳۹۵). شکی نیست مجموعه این مهارت‌ها در تعامل با هم اثربخش خواهند بود. اطمینان از برخورداری مربیان از مجموع این صلاحیت‌ها در حد قابل قبول، از ضروریات موفقیت در این زمینه است؛ مهارت‌های برنامه‌ریزی درسی نیز مانند بسیاری از سایر ویژگی‌ها قابل آموزش و یادگیری هستند. نقش مربی در طراحی فرصت‌های یادگیری، مورد تأکید و توجه صاحب‌نظران بوده و هست. لذا بررسی این موضوع به عنوان یکی از متغیرهای مهم، ضروری به نظر می‌رسد.

فقدان مربیان مجرب و آموزش دیده و آگاه به مسائل و معلومات روز، یکی از دلایلی است که باعث شده در اولین گام از مسیر تعلیم و تربیت، شاهد برخی کاستی‌ها باشیم. صلاحیت مربیان مسیر و نردبان رشد و ترقی را برای فراگیران، هموار و مساعد می‌کند. صلاحیت‌های معلمی، مجموعه‌ای از توانمندی‌های شناختی، عاطفی و مهارتی است که معلم و مربی با کسب آن‌ها می‌تواند در جریان تعلیم و تربیت به پرورش جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی و معنوی فراگیران کمک کند. به عقیده ملکی (۱۳۸۴) منظور از صلاحیت‌های شناختی، مجموعه آگاهی‌ها و مهارت‌های ذهنی است که معلم را در شناخت و تحلیل مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت توانا می‌سازد. صلاحیت‌های عاطفی، مجموعه گرایش‌ها و علایق معلم نسبت به مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت است و صلاحیت‌های مهارتی، آن بخش از صلاحیت‌ها است که به مهارت و توانایی‌های علمی معلم در فرایند یادگیری مرتبط می‌شود. همچنین مربیان باید از دانش، بینش و مهارت‌های گوناگونی در حوزه‌های مختلف مانند دانش عمومی در حوزه‌های موضوعی، روانشناسی رشد و تربیت، فلسفه تعلیم و تربیت، فنون معلمی و مهارت‌های مربیگری، مدیریت کلاس و نیز مهارت در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی مناسب با این دوره برخوردار باشند. در این مقاله به لحاظ اهمیت موضوع، به مهارت در برنامه‌ریزی درسی پرداخته شده است.

در متون مختلف، دسته‌بندی‌های گوناگونی از صلاحیت‌های مربیان گزارش شده که در جدول ۱ به تعدادی از این دسته‌بندی‌ها اشاره شده است.

جدول ۱. صلاحیت‌های مربیان از دیدگاه‌های مختلف

توضیحات	منبع
کسب دانش استفاده از روش‌های تدریس متناسب با وضعیت تحصیلی کودکان، کسب مهارت‌های عملی و تجربی مورد نیاز کودکان، توانایی برنامه‌ریزی و مسئولیت‌پذیری، استفاده از روش‌های آموزشی خلاق، توانایی تصمیم‌گیری،	اکتر، روتسائرت، لوئیس، توه، سان، راهارجو و پوستیکا ^۱ (۲۰۱۷)
حل مسأله در موقعیت‌های مختلف آموزشی، رفتار عادلانه در برخورد با کودکان، علاقه به ایجاد انگیزه جهت یادگیری و فعالیت‌های اثربخش در کودکان، روحیه انعطاف پذیر، شاد و در عین حال هوش و ذکاوت بالا، توانایی مدیریت و کنترل کلاس درس، گوش دادن و پذیرش دیدگاه‌های کودکان، توانایی شناختن استعدادها و توانمندی‌های کودکان، امنیت مالی، امنیت شخصی	فان، نایلند و زنگ (۲۰۱۶) کوبولد و یوناتنگ ^۲ (۲۰۱۶)
درک کافی از مفاهیم اساسی علم ریاضی، زبان، هنر و ادبیات، دانش یاد دادن زاویه‌ها به کودکان، برخورد صبورانه و مهربانانه با کودکان، رعایت استانداردها و ارزش‌های اخلاقی و آنچه در عرف ارزش و اهمیت دارد در عمل و رفتار خود به عنوان شخص الگویی در برابر کودکان، مهارت در استفاده از کامپیوتر و تکنولوژی	عبدالحق ^۳ (۲۰۱۴)
ابعاد کیفیت برنامه درسی دوران اولیه کودکی، ۸ مؤلفه را شامل می‌شود که یکی از آن‌ها ارزشیابی و کیفیت بازده و شامل پیشرفت در خواندن، نوشتن، حساب کردن، استفاده از سنجش تکوینی برای ارتقای بازده‌های پیشرفت تحصیلی، ارائه بازخورد به والدین، یادگیری مادام‌العمر و اعتماد به نفس کودکان است.	یونسکو (۲۰۱۴)، به نقل از آخش، حسینی، خوبی نژادیان و شهیدی، (۱۳۹۷)
رشد و آموزش کودک، احترام به فرهنگ و گوناگونی‌ها، داشتن عدل و انصاف، ارتباط، تعامل و ارشاد، همکاری با خانواده و مشارکت با جوامع، توسعه مهارت‌های زبانی کودکان، مشاهده، غربالگری، ارزیابی صحیح از کودک، شناسایی نیازهای خاص و وضعیت ویژه در کودکان، طراحی محیط‌های آموزشی و درسی، فراهم سازی ایمنی، بهداشت و تغذیه برای کودک، رهبری و هدایت فرایند آموزش، توسعه حرفه‌ای، مدیریت سرپرستی	مانگیون و گارسیا ^۴ (۲۰۱۱) ارکان و آکیول ^۵ (۲۰۱۷)

1. Akter, Rutsaert, Luis, Htwe, San, Raharjo & Pustika
2. Fan, Nyland & Zeng
3. Abdul-Haq
4. Mangione & Garcia
5. Erkan & Akyol

منبع	توضیحات
کوکوتران ^۱ (۲۰۱۱)	وظیفه‌شناسی، وقت‌شناسی و تکمیل کارها به موقع، قبول مسئولیت درباره رفتارهایش، صداقت داشتن، برخورداری از مهارت‌های ارتباطی درست و مناسب، شناخت اهمیت آموزش پیش از دبستان، نگه‌داشتن کلاس در جهت درست، مصمم بودن در تصمیم‌گیری، مسئولیت‌پذیری، احترام گذاشتن به نظرات دیگران، مصمم و با اراده بودن، عمل به وعده‌های خود، داشتن اعتماد به نفس، شناخت و آگاهی از معایبش، سازمان‌دهی داشتن، داشتن همکاری و تشریک مساعی
هانتلی ^۲ (۲۰۰۸)	دانش حرفه‌ای شامل دانش محتوا، شناخت دانش‌آموز و آگاهی از تدریس و یادگیری عمل حرفه‌ای شامل طراحی یادگیری، ایجاد محیط یادگیری و ارزشیابی یادگیری تعهد حرفه‌ای شامل یادگیری حرفه‌ای، مشارکت، رهبری، ارزش‌ها، ارتباطات و اخلاقیات
بلم ^۳ (۲۰۰۵)	حوزه‌های رشد و توسعه‌ی کودک، مشاهده و ارزیابی کودک، محیط یادگیری و برنامه درسی، تعامل مثبت و راهنمایی، ارتباط با خانواده و جامعه، حوزه سلامتی، ایمنی و تغذیه، حرفه‌ای‌گری، توسعه‌ی حرفه‌ای و رهبری، اجرا و مدیریت
آقایی، سلیمی و قادری، (۱۳۹۷) پاول (۲۰۱۲)	تدریس خلاقانه، دانش پداگوژیکی، توانایی‌های ارتباطی، دانش محتوایی آموزشی، ویژگی‌های شخصیتی، آشنایی با ویژگی‌های بومی و فرهنگی، توانایی مدیریت کلاس، رویکرد عاطفی و حمایتی، مهارت‌های هنری، مهارت‌های تربیت بدنی، مهارت‌های عمومی، خودتأملی، مهارت‌های بهداشتی و ایمنی، آگاهی‌های محیط‌زیستی، مهارت‌های عملی تدریس به کودکان، اخلاق مداری، مهارت‌های ارزیابی و سنجش یادگیرندگان، آشنایی با فناوری آموزشی پرکاربرد در پیش‌دبستانی‌ها.
زارعی و همکاران (۱۳۹۵)	ویژگی‌های فردی شامل مهارت زبانی، مهارت اجتماعی، ظاهر متناسب و آراسته، علاقه و مهربانی، تحصیلات متناسب، مهارت کلاس‌داری همراه با صبر و حوصله، اعتماد به نفس و احساس مسئولیت، مهارت حرکتی. توانمندی‌های تخصصی شامل دانش، شناخت خود و شناخت کودک، شناخت اهداف پیش‌دبستانی، مهارت زبانی و زبان‌آموزی، شناخت انواع بازی‌ها، خلاقیت، تجربه، شناخت روش‌های تدریس و تربیتی.
فلاح، احمدی، رضازاده شیراز (۱۳۹۴)	صلاحیت‌های مدیریتی، صلاحیت مرتبط با سلامتی کودک، صلاحیت‌های حرفه‌ای، صلاحیت‌های فناوری، صلاحیت‌های ارتباطی، صلاحیت‌های اجتماعی صلاحیت‌های شخصیتی - رفتاری، صلاحیت‌های اخلاقی، صلاحیت‌های فکری، صلاحیت‌های آموزشی، صلاحیت‌های هنری، صلاحیت مرتبط با رشد و توسعه کودک

۱. Kucukturan

۲. Huntly

۳. Bellm

پوشنه، خسروی و پورولی (۱۳۹۱) و فیروزبخت (۱۳۸۶) در تحقیق خود به این نتیجه رسیده‌اند که نسبت قابل توجهی از مربیان مراکز پیش‌دبستانی از آموزش‌های لازم در حوزه تخصصی، اعم از حیطه‌های دانش، نگرش و توانش، برخوردار نبوده و نیاز به آموزش دارند. همچنین مؤسسه ملی تحقیقات آموزش دوران کودکی آمریکا^۱ (۲۰۰۶) گزارش داده است که یکی از عوامل مؤثر در کیفیت برنامه‌های پیش‌دبستانی آمریکا، آموزش مربیان است؛ مربیانی که آموزش‌های لازم را دریافت کرده‌اند، راهکارهای مناسبی برای رشد مهارت‌های زبانی-شناختی و اجتماعی کودکان دارند. میرزایی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش مقایسه‌ای اهداف و محتوای برنامه درسی اجراشده با برنامه درسی قصدشده در مراکز پیش‌دبستانی شهر کرمان نشان دادند که مربیان و مدیران، اهداف دوره پیش‌دبستان را به چند مورد محدود کرده و به دلیل ناآگاهی، به همی هدف‌ها توجه یکسانی نمی‌کنند و همین مسأله می‌تواند باعث بروز مشکلات در پایه اول ابتدایی شود. از یافته‌های این تحقیق استنباط می‌شود که مربیان فاقد شناخت کافی از اهداف دوره پیش‌دبستانی هستند.

آخش (۱۳۹۶) از مهم‌ترین آسیب‌های دوره پیش از دبستان ایران را مواردی مانند مدیریت کلان پیش از دبستان، برنامه درسی دوره پیش از دبستان، نیروی انسانی پیش از دبستان، وضعیت حقوقی پیش از دبستان و آسیب‌های مربوط به محیط خانواده و والدین ذکر می‌کند. به عقیده وی توجه به اهداف، استانداردها، نیروی کار، خانواده و نتایج پژوهش‌ها از مهم‌ترین سیاست‌های کشورهای پیشرفته در دوره پیش از دبستان بوده است.

کریم زاده (۱۳۹۳) در تلاشی برای آسیب‌شناسی برنامه‌های مراکز پیش‌دبستانی استان کهگیلویه و بویراحمد نشان داد که برنامه‌های مراکز پیش‌دبستانی دارای آسیب‌های بسیاری مانند بی‌توجهی به بحث و گفتگو برای رشد زبان، ندادن فرصت به کودکان برای حل مسئله، مناسب نبودن محتوا با سن کودکان، عدم مطابقت بین محتوا و اهداف، جذاب و متنوع نبودن محتوا، استفاده نکردن از روش‌های تدریس غیرمستقیم، عدم تعامل بین کودکان و مربیان در هنگام تدریس، انجام ندادن فعالیت‌های یادگیری در مکان‌های مختلف، بهره‌نگرفتن از روش‌های یاددهی-یادگیری چندروشی و تلفیقی، عدم برنامه‌ریزی مناسب برای انجام فعالیت‌های آموزشی،

---

۱. National Institute for Early Education Research (NIEER)

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

بی‌تجربگی بیشتر مربیان برای اجرای طرح درس، عدم ارزشیابی از کودکان به صورت مداوم و در زمان‌های مختلف هستند. بنابراین برای حل مشکلات، لزوم برنامه‌ریزی‌های جدیدتر برای این مقطع و تأسیس نهادهای پیش‌دبستانی دولتی باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. چنانچه عملکرد مربیان بر پایه برنامه‌ریزی‌های صحیح، هدفمند، شناخت نیازهای واقعی کودکان و توجه به عناصر اساسی برنامه در این دوره متمرکز و استوار گردد، تجربه‌های خوب و ارزنده‌ای برای رشد و تحول کودکان پدید می‌آید.

اگرچه با مرور پیشینه، متوجه حرکت بزرگ و جهانی در سال‌های اخیر توسط سیاست‌گذاران، صاحب‌نظران و پژوهشگران در فراهم‌سازی امکان رشد و ارتقاء حرفه‌ای برای مربیان این دوره سرنوشت‌ساز می‌شویم و در عمل، بیشتر این مطالعات و پژوهش‌ها مبناهایی برای ارزشیابی و تعیین صلاحیت‌های مربیان پیش‌دبستانی، برای مسئولان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت و همچنین مربی برای بهتر شناختن وضعیت خود فراهم آورده‌اند؛ اما پژوهشی که به‌طور مستقیم به شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در فرایند برنامه‌ریزی درسی بپردازد مشاهده نشد. به دلیل فقدان یک برنامه درسی رسمی واحد در دوره پیش‌دبستانی در سطح کشور، مراکز و مناطق مختلف، در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی خود، از آزادی عمل بیشتری برخوردارند. گزینش محتوا، تعریف اهداف و مقاصد تربیتی همسو با اهداف کلی نظام تعلیم و تربیت، گزینش یا تدوین محتوا و سازماندهی آن و همچنین استفاده از روش‌های ارزشیابی صحیح و معتبر، از مهم‌ترین ارکان برنامه‌ریزی درسی محسوب می‌شوند که همه دیدگاه‌های برنامه‌ریزی درسی از رویکردهای فنی تایلر و تابا، رویکرد پرکتیکال شواب، الگوی طبیعت‌گرای واکر، رویکردهای مفهومی گودلد و جانسون تا حتی رویکردهای انتقادی مدرن، با وجود اختلاف نظر در شیوه و رابطه بین این عناصر و ارکان، بر اصل و ضرورت وجود آنها توافق نظر دارند. از این روست که توانمندی مربیان پیش‌دبستانی در فرایند برنامه‌ریزی درسی، اهمیتی مضاعف می‌یابد. تأثیر عمیق برنامه‌های مدون آموزشی بر رشد و تحول کودکان خردسال از یک طرف و نقش حیاتی دوران اولیه کودکی در پیشگیری و یا کاهش مشکلات رفتاری و تحولی در سال‌های بعدی زندگی، ارائه برنامه‌های درسی و روش‌های اثربخش برای آموزش و رشد و بالندگی این دسته از کودکان را ضروری ساخته است. در این میان معلم یا مربی به سبب آشنایی با مسائل و نیازهای دانش‌آموزان، مدرسه و تجربیات ارزشمندی که در سایه تعامل با

یادگیرندگان به دست می‌آورد، مهم‌ترین عنصر در موفقیت برنامه‌های درسی است که می‌تواند دانش‌آموزان را به شکلی هنرمندانه در ساخت و تجربه لذت یادگیری همراهی و هدایت نماید. تسلط مربیان دوره پیش‌دبستانی، به مثابه برنامه‌ریزان درسی بر طراحی برنامه درسی و همچنین نگرش و مهارت‌های آنها در برنامه‌ریزی و انجام فعالیت‌های مربوط به آن، مستقیماً اثربخشی مراکز را تحت تأثیر قرار می‌دهد (فلاح و همکاران، ۱۳۹۴). لذا پژوهش حاضر به شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان در فرایند برنامه‌ریزی درسی در چهار مرحله (تعریف و تدوین اهداف، تدوین محتوا، الگوهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی) به طور مرجح، مطابق با دیدگاه تولید فنی منطبق بر آراء تایلر پرداخته است تا با شناختی بهتر و بیشتر از این حرفه، کمکی به مربیان، مدیران، دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، برنامه‌های تعلیم و تربیت و مسئولان آموزش رسانده باشد. به این منظور به ۸ پرسش تحقیق در دو بخش کیفی و کمی پاسخ داده شده است.

سؤالات پژوهش

- ۱- صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی، چیست؟
- ۲- صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه انتخاب یا تدوین محتوای برنامه درسی چیست؟
- ۳- صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه اجرای برنامه درسی (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب) چیست؟
- ۴- صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه ارزشیابی از برنامه‌های درسی چیست؟
- ۵- مربیان پیش‌دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم برای تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی برخوردار هستند؟
- ۶- مربیان پیش‌دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم در انتخاب و تدوین محتوای برنامه درسی (فرصت‌های یادگیری) برخوردار هستند؟
- ۷- مربیان پیش‌دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم در اجرای برنامه درسی (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب) برخوردار هستند؟

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

۸- مربیان پیش‌دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم در ارزشیابی از برنامه درسی برخوردار هستند؟

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع، اهداف و سؤالات مطرح شده در پژوهش حاضر، از روش آمیخته اکتشافی ناهمزمان (کیفی-کمی) استفاده شده است. بنابراین در توالی گردآوری داده‌ها ابتدا داده‌های کیفی و سپس داده‌های کمی گردآوری می‌شوند. در مرحله اول با انجام مصاحبه با صاحب‌نظران، برنامه‌ریزان درسی، مدرسان و کارشناسان تعلیم و تربیت در حوزه پیش‌دبستانی به شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در فرایند برنامه‌ریزی درسی پرداخته شد. در مرحله دوم بعد از جمع‌آوری اطلاعات حاصل از مصاحبه و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی پرسشنامه‌ای طراحی شد و با مشارکت مربیان مراکز پیش‌دبستانی، اطلاعات لازم گردآوری شد.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

مشارکت‌کنندگان در این تحقیق در بخش کیفی شامل صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، برنامه‌ریزان درسی (اعضای هیأت علمی و فارغ‌التحصیلان رشته برنامه‌ریزی درسی)، مدرسان دانشگاه فرهنگیان و اساتید دانشگاه شهید چمران اهواز و کارشناسان تعلیم و تربیت حوزه پیش‌دبستانی بوده و در بخش کمی، شامل کلیه مربیان مراکز فعال پیش‌دبستانی شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ بود. آمار مراکز پیش‌دبستانی اهواز این سال در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. آمار مراکز پیش‌دبستانی اهواز (۹۸ - ۱۳۹۷)

تعداد مربیان	ناحیه ۴	ناحیه ۳	ناحیه ۲	ناحیه ۱	نواحی شهری مراکز
۲۲۰	۸۱	۲۶	۶۸	۸۹	ضمیمه
۸۶۸	۷۴	۴۴	۷۹	۹۶	مستقل
۱۰۸۸	۱۲۵	۷۰	۱۴۷	۱۵۱	جمع

برای بخش کیفی تحقیق، انتخاب صاحب‌نظران، کارشناسان و برنامه‌ریزان درسی، به صورت هدفمند و با استفاده از روش زنجیره‌ای و گلوله برفی بود. نمونه‌گیری تا زمان اشباع داده‌ها ادامه یافت. تعداد افراد نمونه به ۱۲ نفر رسید که به دلیل تکراری شدن داده‌ها، مصاحبه متوقف

شد. در بخش کمی، برای انتخاب مریبان از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. از بین چهار ناحیه آموزش و پرورش شهر اهواز، دو ناحیه (۱ و ۴) به صورت تصادفی انتخاب شده و در هر کدام از این نواحی، مریبان مراکز غیردولتی (مستقل) و مراکز دولتی (ضمیمه) انتخاب شدند. حجم نمونه انتخابی مریبان پیش‌دبستانی با توجه به جامعه آماری بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۱۸۱ نفر تعیین گردید که در مجموع تعداد ۱۸۰ پرسشنامه جمع‌آوری گردید.

جدول ۳. سیمای مشارکت کنندگان در بخش کیفی

کد	جنسیت	رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی	سمت	سابقه تدریس
۱	مرد	تکنولوژی آموزشی	دکتری	عضو هیأت علمی دانشگاه	۱۰
۲	مرد	تکنولوژی آموزشی	دکتری	عضو هیأت علمی دانشگاه	۱۵
۳	مرد	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	دانشجو	-
۴	مرد	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	دانشجو	-
۵	مرد	فلسفه تعلیم و تربیت	دکتری	عضو هیأت علمی دانشگاه	۳۰
۶	مرد	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	عضو هیأت علمی دانشگاه	۱۰
۷	مرد	آموزش ابتدایی	کارشناس ارشد	کارشناس مسئول آموزش و پرورش و مؤلف کتب پیش-دبستانی	۱۷
۸	مرد	آموزش ابتدایی	کارشناس ارشد	کارشناس مسئول آموزش و پرورش	۱۳
۹	زن	روانشناسی	کارشناس ارشد	کارشناس مسئول آموزش و پرورش و مؤلف کتب پیش-دبستانی	۱۲
۱۰	زن	پیش‌دبستانی	کارشناس ارشد	دانشجو	-
۱۱	زن	پیش‌دبستانی	کارشناس ارشد	کارشناس مسئول آموزش و پرورش و مؤلف کتب پیش‌دبستانی	۱۵
۱۲	مرد	روانشناسی	دکتری	کارشناس مسئول آموزش و پرورش	۱۵

ابزار پژوهش

ابزار بخش کیفی این پژوهش، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. این سبک از مصاحبه این مزیت را دارد که به محقق اجازه داد تا هنگام مصاحبه، بتواند متناسب با شرایط، اهداف و سؤالات پژوهش، مصاحبه شونده‌گان را هدایت کند تا اطلاعات گسترده و عمیق‌تری به محقق بدهند. در بخش کمی، از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. این پرسشنامه بر اساس یافته‌های مستخرج از مصاحبه‌ها و همچنین مبانی نظری و تجربی، با ۴۸ گویه در ۴ دسته (تعیین اهداف، انتخاب و سازماندهی محتوا، الگوهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی) با مقیاس لیکرت، طراحی و تنظیم شد. به منظور تعیین روایی یا اعتبار دو ابزار مصاحبه و پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی استفاده شد. به گفته سرمد، بازرگان و حجازی (۱۳۸۵) اعتبار یک محتوای ابزار اندازه‌گیری معمولاً توسط افراد متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. بر همین اساس برای تعیین اعتبار سؤالات مصاحبه از روش تعیین اعتبار محتوا استفاده شد. سؤالات مصاحبه در اختیار چند نفر از متخصصان و صاحب‌نظران امر، قرار گرفت و پس از انجام اصلاحات لازم، تأیید شد. برای اطمینان از پایایی مصاحبه، کدهای استخراج شده، در اختیار مصاحبه‌شونده‌گان قرار گرفت تا درستی کدها و تطابق با نظرات آنها را تأیید کنند. برای تعیین پایایی پرسشنامه نیز، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۹۴ و نشانه پایایی بسیار بالای پرسشنامه است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از روش کدگذاری اشتراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۸) استفاده شد. به این ترتیب که پس از انجام مصاحبه‌ها ابتدا اطلاعات به دست آمده از مصاحبه روی کاغذ پیاده و به وسیله کدگذاری باز (در کدگذاری باز نیز مفاهیم درون مصاحبه‌ها و اسناد و مدارک بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه‌بندی می‌شوند)، هر یک از مصاحبه‌ها کدگذاری شد. سپس بر اساس ۴ عنصر برنامه درسی که از پیش تعیین شده بودند، به دسته‌بندی مؤلفه‌ها پرداخته و فراوانی آنها مشخص گردید و در پایان به تحلیل متون حاصل

---

۱. Strauss, Corbin

از مصاحبه‌ها پرداخته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های بخش کمی، از آمار توصیفی، شامل، میانگین، انحراف معیار و فراوانی و درصد و آزمون تی تک‌گروهی استفاده شد.

یافته‌ها

سؤال اول: صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی چیست؟

صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دبستانی در تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دبستانی در تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی

مقوله اصلی	صلاحیت‌های موردنیاز
تعیین و تعریف اهداف	۱- آشنا بودن با نظریات فلسفی و تربیتی در حوزه کودک
	۲- داشتن دانش کافی از روان‌شناسی کودک
	۳- داشتن شناخت نسبی از رویکردهای مختلف تنظیم هدف
	۴- آشنایی کافی با انواع طبقه‌بندی و دسته‌بندی هدف‌ها
	۵- توانایی تعیین اهداف متناسب با منابع موجود
	۶- توانایی تدوین اهداف قابل حصول
	۷- توانایی تدوین هدف‌هایی که قابل ارزشیابی باشند
	۸- آشنایی کافی با اهداف کلی دوره پیش‌دبستانی
	۹- توانایی برقراری ارتباط بین آموزش پیش‌دبستانی و آموزش ابتدایی
	۱۰- داشتن اطلاع کافی از منابع حمایت‌کننده از اهداف
	۱۱- توانایی تدوین هدف‌ها متناسب با علائق، نیازها و توانایی کودکان
	۱۲- دانش مقدماتی در خصوص چگونگی استخراج اهداف از نیازها
	۱۳- توانایی تبدیل هدف‌های کلی به جزئی و رفتاری
	۱۴- آشنایی با اهداف کلی و اصول حاکم بر آموزش پیش‌دبستانی
	۱۵- توانایی کاربرد نظریه‌ها و تحقیقات در تدوین اهداف

سؤال دوم: صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه انتخاب و سازماندهی محتوای آموزشی چیست؟

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دستانی در ...

صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دستانی در انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵. صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دستانی در انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی

مقوله اصلی	صلاحیت‌های موردنیاز
تعین و تعریف محتوای برنامه درسی	۱- دانش مقدماتی در خصوص چگونگی تدوین محتوا
	۲- توانایی تدوین محتوا بر اساس رشد شناختی کودکان
	۳- دانش مقدماتی از سرفصل‌های محتوایی در حوزه آموزش پیش‌دستانی
	۴- دانش تکنولوژیکی در جهت تولید محتوای مناسب
	۵- توانایی تشخیص محتوای مطلوب و نامطلوب در راستای اهداف
	۶- توانایی تدوین محتوایی که با برنامه درسی تعادل و همخوانی داشته باشد
	۷- دانش در خصوص جنس محتوا، چستی محتوا، انواع و اقسام محتوا
	۸- دانش در خصوص گزینش محتوا
	۹- توانایی تدوین محتوایی که به رشد همه جانبه کودک و پرورش حواس پنجگانه بیانجامد
	۱۰- توانایی تدوین محتوایی که پیش‌نیاز محتوای دوره دبستان باشد

سؤال سوم: صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دستانی در حوزه الگوهای یاددهی-یادگیری (فضا، مدیریت زمان، اجرا) چیست؟

صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دستانی در انتخاب الگوهای یاددهی-یادگیری در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶. صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دستانی در انتخاب الگوهای یاددهی-یادگیری

مقوله اصلی	صلاحیت‌های موردنیاز
الگوهای یاددهی- یادگیری	۱- توانایی سازماندهی زمان با توجه به اهداف آموزشی
	۲- توانایی برقراری ارتباط مناسب و گرم با کودکان برای پی بردن به علائق و خواست‌های آنان
	۳- مهارت در طراحی محیط و فعالیت‌هایی بر اساس توانایی‌های کودکان
	۴- مهارت در استفاده از انواع بازی‌ها در فرایند یاددهی-یادگیری
	۵- توانایی خلق یک فضای بازی سازمان یافته برای کودکان

مقوله اصلی	صلاحیت‌های مورد نیاز
	۶- توانایی استفاده از ابزار و رسانه‌های آموزشی متناسب با سن کودکان
	۷- داشتن رویکرد کودک محوری و تنظیم زمان بر اساس رویکرد کودک محوری
	۸- آشنایی با انواع برنامه‌های سالانه، ماهانه و هفتگی
	۹- درک تفاوت شیوه‌های آموزش و مراقبت از کودکان با بزرگسالان
	۱۰- توانایی تطبیق محیط کلاس برای حمایت از نیازهای فردی کودکان
	۱۱- مهارت در به کار بردن انواع روش تدریس نوین
	۱۲- توانایی اجرای مؤثر روش‌ها برای هر کودک به طور منحصر به فرد به‌عنوان مجری برنامه درسی

سؤال چهارم: صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه ارزشیابی از برنامه درسی چیست؟

صلاحیت‌های لازم برای مربیان پیش‌دبستانی در حوزه ارزشیابی از برنامه درسی در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷. صلاحیت‌های شناسایی شده مربیان پیش‌دبستانی در ارزشیابی از برنامه درسی

مقوله اصلی	صلاحیت‌های مورد نیاز
ارزشیابی برنامه درسی (کودک)	۱- آشنایی با شیوه‌های سنجش کودک
	۲- توانایی کار برد ابزار ارزشیابی و استفاده از آن‌ها به شیوه صحیح
	۳- توانایی سنجش هر کودک در موقعیت‌های مختلف
	۴- توانایی ارائه نتایج ارزشیابی و سنجش به ذی‌نفعان (کودک، خانواده، مدرسه و جامعه)
	۵- توانایی بیان مشاهدات خود از کودکان به‌صورت کتبی و شفاهی
	۶- توانایی تحلیل نتایج ارزشیابی و اصلاح برنامه بر اساس این نتایج
	۷- توانایی ارزشیابی از میزان تحقق اهداف مورد انتظار از برنامه درسی
	۸- شناخت مفهوم ارزشیابی و این‌که چه چیزی ارزش ارزشیابی دارد
	۹- آشنایی با الگوهای ارزشیابی مبتنی بر برنامه درسی رشدگرا و خلاقیت محور
	۱۰- توانایی ارزیابی فعالیت‌هایی که بیشتر مورد توجه کودکان است
	۱۱- توانایی فهرست مهارت و توانایی‌های کودکان در چک‌لیست

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

سؤال پنجم: مربیان پیش‌دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم برای تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی برخوردار هستند؟

در جدول ۸ با استفاده از روش آزمون تی تک‌گروهی، میانگین مؤلفه تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی با میانگین مفروض مطلوب ۳/۵ مقایسه شده است.

جدول ۸. مقایسه میانگین مؤلفه‌ی تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵)

آماره‌ی t	درجه‌ی آزادی	سطح معنی‌داری	میانگین	تفاوت میانگین	فاصله‌ی اطمینان ۹۵ درصدی	
					حد بالا	حد پایین
-۴۵/۸۹	۱۷۹	۰/۰۰۱	۲/۲۶	-۱/۲۳	-۱/۲۹	-۱/۱۸

بر اساس نتایج آزمون، میانگین نمره شرکت‌کننده‌های پژوهش در مؤلفه‌ی اهداف به‌طور معنی‌داری از میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) پایین‌تر است و این تفاوت معنی‌دار است.

سؤال ششم: مربیان پیش‌دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم در انتخاب و تدوین محتوای برنامه درسی (فرصت‌های یادگیری) برخوردار هستند؟

در جدول ۹ با استفاده از روش آزمون تی تک‌گروهی، به مقایسه میانگین مؤلفه مهارت‌های لازم در انتخاب و تدوین محتوای برنامه درسی (فرصت‌های یادگیری) نمونه با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) مقایسه شده است.

جدول ۹. مقایسه میانگین مؤلفه‌ی مهارت انتخاب و سازمان‌دهی محتوا با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵)

آماره‌ی t	درجه‌ی آزادی	سطح معنی‌داری	میانگین	تفاوت میانگین	فاصله‌ی اطمینان ۹۵ درصدی	
					حد بالا	حد پایین
-۳۰/۷۰	۱۷۹	۰/۰۰۱	۲/۴۵	-۱/۰۴	-۱/۱۱	-۰/۹۷

بر اساس نتایج آزمون، میانگین نمره شرکت‌کننده‌های پژوهش در مؤلفه‌ی مهارت‌های لازم در انتخاب و سازمان‌دهی محتوای برنامه درسی، به‌طور معنی‌داری از میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) پایین‌تر است.

سؤال هفتم: مریبان پیش دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم در اجرای برنامه درسی (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب) برخوردار هستند؟

در جدول ۱۰ با استفاده از روش آزمون تی تک‌گروهی، به مقایسه میانگین مؤلفه‌ی اجرای برنامه درسی (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب) نمونه با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) مقایسه شده است.

جدول ۱۰. مقایسه میانگین مؤلفه‌ی مهارت‌های لازم در اجرای برنامه درسی (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب) با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵)

آماره‌ی t	درجه‌ی آزادی	سطح معنی داری	میانگین	تفاوت میانگین	فاصله‌ی اطمینان ۹۵ درصدی	
					حد بالا	حد پایین
-۴۴/۴۷	۱۷۹	۰/۰۰۱	۲/۲۱	-۱/۲۸	-۱/۳۴	-۱/۲۳

بر اساس نتایج آزمون، میانگین نمره شرکت‌کننده‌های پژوهش در مؤلفه‌ی مهارت‌های لازم در الگوهای یاددهی - یادگیری (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب) به‌طور معنی داری از میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) پایین‌تر است.

سؤال هشتم: مریبان پیش دبستانی به چه میزان از مهارت‌های لازم در ارزشیابی از برنامه درسی برخوردار هستند؟

در جدول ۱۱ با استفاده از روش آزمون تی تک‌گروهی، به مقایسه میانگین مؤلفه‌ی مهارت‌های لازم در ارزشیابی از برنامه درسی نمونه با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) مقایسه شده است.

جدول ۱۱. مقایسه میانگین مؤلفه‌ی مهارت‌های لازم در ارزشیابی از برنامه درسی با میانگین مطلوب مفروض (۳/۵)

آماره‌ی t	درجه‌ی آزادی	سطح معنی داری	میانگین	تفاوت میانگین	فاصله‌ی اطمینان ۹۵ درصدی	
					حد بالا	حد پایین
-۴۸/۵۹	۱۷۹	۰/۰۰۱	۲/۱۹	-۱/۳۰	-۱/۳۵	-۱/۲۵

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

بر اساس نتایج آزمون، میانگین نمره شرکت‌کننده‌های پژوهش در مؤلفه‌های مهارت‌های لازم در ارزشیابی از برنامه درسی به‌طور معنی‌داری از میانگین مطلوب مفروض (۳/۵) پایین‌تر است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله با هدف شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در فرایند برنامه‌ریزی درسی از دیدگاه متخصصان حوزه آموزش و پرورش پیش‌دبستانی، به روش آمیخته اکتشافی ناهمزمان (کیفی-کمی) انجام شد. در روش آمیخته می‌توان گردآوری داده‌های کمی و کیفی را جدا داشت و سپس در مرحله تحلیل آنها را ترکیب نمود. در این تحقیق طبق نظرات اساتید و کارشناسان تعلیم و تربیت، صلاحیت‌های گوناگونی در مؤلفه‌های تعیین و تعریف اهداف، انتخاب و سازماندهی محتوا، انتخاب الگوهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی وجود دارد که از نظر آنها داشتن این صلاحیت‌ها برای مربیان در این مؤلفه‌ها بسیار مهم و ضروری است.

تحلیل سؤال اول پژوهش: از دیدگاه برنامه‌ریزان درسی و کارشناسان تعلیم و تربیت، مربیان پیش‌دبستانی در تعریف و تدوین اهداف برنامه درسی از چه صلاحیت‌های حرفه‌ای باید برخوردار باشند؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال نظرات اساتید و کارشناسان تعلیم و تربیت جهت شناسایی صلاحیت‌های مورد نیاز مربیان در تعیین و تعریف اهداف برنامه درسی، مشخص شد و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. به عنوان مثال یکی از کارشناسان تعلیم و تربیت معتقد است که:

"...مربی پیش‌دبستانی باید با نظریات فلسفی و تربیتی که در حوزه کودک مطرح است، آشنا باشد و با توجه به همین مکتب‌ها و نظریه‌های تربیتی جهت یا نقطه‌ای که کودک باید به آن سمت حرکت کنند را مشخص کند..."

همچنین یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت این گونه اظهار کرد که:

"... مربیان پیش‌دبستانی باید با اهداف کلی دوره پیش‌دبستانی و اهداف دوره ابتدایی آشنایی کافی داشته باشند و اهدافی را تعیین کنند که همسو و سازگار با اهداف دوره ابتدایی است..."

یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت به این نکته اشاره کرد که:

"..مربیان پیش دبستانی باید از نیازها، توانایی‌ها و علائق فردی کودکان آگاهی کافی داشته باشند و بتوانند اهدافی را متناسب با این علائق و توانایی‌ها تدوین کنند. امروزه رشد همه جانبه کودکان و برآوردن نیازهای عاطفی، اجتماعی، جسمانی، اخلاقی و هوشی آنان مد نظر بسیاری از دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت کودکان در این سطح و تعقیب آن در مراحل آموزشی بالاتر است. در سطح پیش دبستانی، هدف بسیاری از برنامه‌های آموزشی و هدایت کودکان، ایجاد محیطی سالم و مناسب است که بتواند برآورنده انتظارات جامعه و نیازهای رشدی همه‌جانبه کودکان باشد...".

بی توجهی به مراحل رشد، نادیده گرفتن نیازها و علائق کودکان، موجب عقیم ماندن برنامه‌ها و عدم تحقق اهداف مورد نظر خواهد شد. بنابراین برای رسیدن به اهداف، مربیان باید براساس نیازهای کودکان و شرایط مکانی و امکانات موجود، مسئولیت اجرای مفید برنامه‌ها در هر منطقه را برعهده بگیرند و فعالیت‌های کودکان را طوری هدایت کنند که ضمن ایجاد محیطی مناسب برای رشد و تکامل همه‌جانبه کودکان، امکان رسیدن به هدف‌های این دوره را فراهم سازند. در واقع اگر مربیان، افرادی آموزش دیده، کارآمد و متخصص در زمینه تربیت کودکان باشند خواهند توانست به بهترین شکل ممکن کودکان را تربیت کنند و به انتظارات جامعه و والدین، پاسخگو باشند.

با توجه به نظر متخصصان روان‌شناسی مبنی بر مهم و حساس بودن این دوره سنی در شکل‌گیری بسیاری از صفات و ویژگی‌های روان‌شناختی کودکان، یادگیری بسیاری از مهارت‌ها و آموزش‌ها در این دوره ضروری است و عدم بهره‌گیری مناسب از فرصت‌ها و قابلیت‌های این دوره سنی، آسیب جدی هم به کودکان و هم به جامعه وارد می‌آورد. نکته دیگر، توجه به این نکته است که کودکان به دلیل پایین بودن سن منفعل نبوده؛ بلکه کاملاً فعال هستند و با روش‌های متناسب با رشد آن‌ها، می‌توان به آموزش آن‌ها پرداخت. اهداف تربیتی این دوره نیز باید کاملاً با ابعاد مختلف رشد کودکان متناسب باشد (بارنت، ۲۰۰۵). طبق نتایج مطالعه، مربیان کنونی ما در مراکز پیش از دبستان از صلاحیت‌های حرفه‌ای لازم در زمینه تعریف و تدوین اهداف برنامه درسی برخوردار نیستند؛ زیرا نتایج تحلیل پرسشنامه حاکی از آن است که نمره شرکت‌کننده‌های پژوهش در مؤلفه تعریف و تعیین اهداف برنامه درسی

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

به‌طور معنی‌داری از میانگین مطلوب پایین‌تر است. نتایج پژوهش نادری، گلکاری و آیتی (۱۳۹۷) با نتیجه این مقاله هم‌سو است. مطالعه یادشده نشان داده است که مربیان درک درستی از اهداف دوره پیش از دبستان ندارند و آن‌ها را به یک اندازه مهم نمی‌دانند و تنها چند هدف را پررنگ‌تر جلوه می‌دهند. از نظر آن‌ها هدف از آموزش پیش‌دبستانی آماده‌سازی برای مدرسه و رشد اجتماعی است؛ در صورتی که آماده کردن کودکان برای زندگی، ملزم به رعایت کردن همه جانبه اهداف برنامه درسی هست. اما نتیجه تحقیق یازرلو، افکاری و نجفیان (۱۳۹۷) با نتیجه این مقاله هم‌سو نیست. مطالعه یاد شده نشان داده است که اهداف برنامه و فعالیت‌های مراکز پیش‌دبستانی از دیدگاه مربیان با اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش مطابقت دارد.

تحلیل سؤال دوم پژوهش: از دیدگاه برنامه‌ریزان درسی و کارشناسان تعلیم و تربیت مربیان پیش‌دبستانی در انتخاب و تدوین محتوای آموزشی باید از چه صلاحیت‌های حرفه‌ای برخوردار باشند؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال مصاحبه‌ای با کارشناسان تعلیم و تربیت و اساتید دانشگاه‌ها انجام شد تا نظر آنها در رابطه با صلاحیت‌های مورد نیاز مربیان در تدوین و انتخاب محتوای آموزشی مشخص و مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد از نتایج گفته‌های اساتید و کارشناسان تعلیم و تربیت می‌توان استنباط کرد که در انتخاب محتوای آموزشی توسط مربیان صلاحیت‌های گوناگونی وجود دارد. به عنوان مثال یکی از کارشناسان تعلیم و تربیت در خصوص صلاحیت‌های مورد نیاز یک مربی برای تهیه و تدوین محتوا به این امر معتقد است که:

"...مربیان پیش‌دبستانی باید توانایی تدوین محتوایی را داشته باشند که با برنامه درسی

تعادل و همخوانی داشته و همچنین پیش‌نیاز فعالیت‌های دوره دبستان باشد...."

یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت به این نکته اشاره کرد که:

"...مربیان پیش‌دبستانی برای انتخاب محتوا در این دوره نیاز است که دانش لازم از ویژگی-

های کودکان را داشته باشند و محتوا را متناسب با سطح و میزان دانش و فهم کودکان

تدوین کنند...."

یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت این گونه بیان کرد که:

"...آگاهی و تجربه مربی در این مورد بسیار ضروری است و باید توانایی تدوین محتوایی را داشته باشد که اولاً متناسب با سن، موقعیت جغرافیایی و موقعیت اجتماعی کودکان باشد. دوماً توانایی تدوین محتوایی که به رشد همه جانبه کودک بیانجامد را داشته باشد..."

در واقع یکی از مسائل اساسی و محوری هر نظام تربیتی، مسئله انتخاب محتوای آموزشی است. در فرآیند تربیتی همواره دو سؤال اساسی مطرح بوده است. شاگردان چه باید یاد بگیرند؟ و مدارس چه باید تدریس نمایند؟ در حقیقت این دو سؤال حول محور محتوای برنامه درسی و چگونگی انتخاب محتوا دور می‌زند.

چاپل و نای^۱ (۲۰۰۷) معتقدند که مربیان حرفه‌ای نیاز به دانش و مهارت‌هایی دارند که بتوانند محیط‌های یادگیری موجود را به محیط‌هایی با کیفیت بالا تبدیل نمایند و برای داشتن چنین محیطی مربیان باید توانایی تدارک محتواها و مضامین آموزنده و مناسب برای کودکان را داشته باشند. اما نتایج تحلیل پرسشنامه نشان داده است مربیان پیش‌دستانی در برخورداری از صلاحیت حرفه‌ای در انتخاب و سازماندهی محتوای آموزشی، ضعیف هستند. نتایج حاکی از آن است که نمره شرکت‌کنندگان در مقاله (مربیان) در مؤلفه انتخاب و سازماندهی محتوای آموزشی از میانگین مطلوب مفروض، پایین‌تر است. نتایج تحقیق رضوی و گرجی پستی (۱۳۹۳) با عنوان میزان انطباق برنامه درسی قصدشده با برنامه درسی اجراشده در عنصر محتوا با نتیجه این مقاله هم‌سو نیست. نتیجه مطالعه یادشده نشان داده است که بیشترین فعالیت‌های اجرا شده توسط مربیان مربوط به فعالیت‌های شعر و سرود، قصه، بحث گروهی و بازی است. اما نتایج تحقیق نادری و همکاران (۱۳۹۷) با نتیجه این مطالعه هم‌سو است. نتیجه مطالعه یادشده در عنصر محتوا نشان داده است که، محتوا باید در راستای اهداف بیان‌شده در سند برنامه درسی ملی باشد؛ در راستای علاقه و متناسب با سن کودکان باشد؛ به تفاوت‌های فردی کودکان توجه شود؛ متناسب با فرهنگ بومی باشد؛ بر نقش خانواده برای دستیابی به اهداف تأکید شود؛ بهتر است در این دوره به مسائل جنسی توجه شود؛ در راستای مسائل روز جامعه و فناوری باشد؛ و همین‌طور مسائل اجتماعی به کودکان آموخته شود.

۱. Chappel & Nye

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

تحلیل سؤال سوم: از دیدگاه برنامه‌ریزان درسی و کارشناسان تعلیم و تربیت مربیان پیش-دبستانی در انتخاب الگوهای یاددهی - یادگیری (مدیریت زمان، فراهم ساختن محیط مساعد، انتخاب روش و مواد آموزشی مطلوب و اجرای برنامه درسی) از چه صلاحیت‌های حرفه‌ای باید برخوردار باشند؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال مصاحبه‌ای با کارشناسان تعلیم و تربیت و اساتید دانشگاه‌ها انجام شد تا نظرات آنها را در رابطه با صلاحیت‌های مورد نیاز مربیان در انتخاب الگوهای یاددهی - یادگیری یا اجرای برنامه درسی مشخص و مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. اساتید دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت برای اجرای بهتر برنامه درسی از قبیل انتخاب انواع روش تدریس، تهیه مواد آموزشی مناسب، مدیریت زمان و ... به صلاحیت‌های مهم و تأثیرگذاری برای مربیان پیش‌دبستانی اشاره کرده‌اند و داشتن این صلاحیت‌ها برای اجرای برنامه درسی را بسیار مهم و ضروری می‌دانند. به عنوان مثال یکی از کارشناسان تعلیم و تربیت این گونه بیان کرد که:

"...مربیان پیش‌دبستانی برای اجرای بهتر و مؤثرتر برنامه درسی باید مهارت کافی در کلاسداری، ارتباط مناسب و گرم با کودکان، مدیریت زمان و سازماندهی آن با توجه به اهداف آموزشی را داشته باشند زیرا از این طریق بهتر می‌توانند فعالیت‌هایی که هم متناسب با توانایی‌های کودکان و هم در مسیر اهداف تعیین شده باشند را طراحی کنند..."

یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت در این باره گفت:

"...مربیان پیش‌دبستانی باید توانایی خلق یک فضای بازی سازمان‌یافته برای کودکان را داشته باشند چون در این دوره روش، روش بازی است. پس یکی از مهارت‌های مهمی که لازم است یک مربی پیش‌دبستانی بر آن مسلط باشد توانایی به کار بردن انواع روش تدریس بازی است..."

نظر یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت این بود که:

"...مربیان باید با طرح برنامه‌های سالانه، ماهانه و هفتگی دوره پیش‌دبستانی آشنایی کافی داشته باشند علاوه بر این در تنظیم برنامه‌ها باید کاملاً رویکرد کودک محوری داشته باشند و فعالیت‌ها را بر اساس رویکرد کودک محوری، طراحی و تنظیم کنند..."

یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت به این مورد اشاره کرد که:

"...مربیان باید درک درستی از کودکان داشته باشند زیرا شیوه آموزش کودکان با بزرگسالان

متفاوت است و همین امر باعث می‌شود که مربیان محیط کلاس را باید بر اساس نیازهای فردی کودکان تطبیق دهند...".

یکی از مؤلفه‌های مهم صلاحیت برای مربیان حرفه‌ای، تدریس است. تدریس، هزاران فوت و فن دارد. معلم و مربی ورزیده و ماهر سعی می‌کند هر بار به گونه‌ای از فوت و فن‌های حرفه‌ای خود استفاده کند و همیشه تازگی و نو بودن درسش را حفظ نماید. گفته شده است معلم و مربی خوب کسی است که درس امروزش شبیه درس دیروزش نباشد (رؤوف، ۱۳۸۶). مؤسسه تحقیقاتی مک بر^۱ (۲۰۰۰) سه عامل اصلی مهارت‌های تدریس، ویژگی حرفه‌ای معلم و نیز جو کلاس را در پیشرفت دانش‌آموزان و کارایی معلمان مؤثر می‌داند.

شعبانی (۱۳۸۳) اظهار می‌دارد که در روش‌های یاددهی-یادگیری، مواردی چون روش ارائه دانش، تغییر نگرش و آموزش مهارت‌های مدنظر به فراگیران، روش میزان مشارکت یادگیرنده در امر یادگیری، چگونگی ارتباط فراگیران با یکدیگر، با محیط، مواد، وسایل و امکانات آموزشی باید مدنظر باشد. یکی از مهم‌ترین مراحل آموزشی، انتخاب روش تدریس است. معلم پس از انتخاب و سازماندهی محتوا و قبل از تعیین وسیله، باید خط‌مشی و روش مناسب را برگزیند.

زارعی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی از فلندرز^۲ نقل کرده‌اند که کارایی معلمانی که با روش فعال تدریس می‌کنند، نسبت به معلمانی که روی انتقال مطالب و معلومات تأکید دارند، بیشتر است. یافته‌های تحقیقات جکوبسون^۳ (۲۰۰۸) درباره برنامه درسی کودکان و تأثیر آن بر مهارت‌ها نیز نشان می‌دهد برنامه درسی که با تأکید قوی بر روش بازی تهیه می‌شود، باعث افزایش یادگیری و رشد در کودکان شده و به موفقیت‌های اجتماعی و دانشگاهی منجر می‌شود. اما نتایج تحلیل پرسشنامه مربیان، حاکی از آن است که مربیان در اجرای برنامه درسی از قبیل (به کار بردن انواع روش تدریس، انتخاب مواد و وسایل آموزشی مناسب کودکان و مدیریت زمان و ...) از صلاحیت‌های کافی برخوردار نیستند و نمره آن‌ها در این مؤلفه به‌طور معنی‌داری از میانگین مطلوب پایین‌تر است. نتیجه این بخش از مقاله با نتایج پژوهش واحدی

---

1. McBer
2. Flanders
3. Jakobson

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

و بیگدلی (۱۳۹۶) هم‌سو نیست. مطالعه یادشده نشان داده که بازی‌های سازمان‌دهی شده توسط مربیان، بر یادگیری و هوش نوآموزان دختر پیش‌دبستانی شهر یاسوج، تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. نتایج این مطالعه با نتایج تحقیقات فلندرز، به نقل از زارعی و همکاران (۱۳۹۵)، ادیب‌نیا (۱۳۸۸) و جکوبسون (۲۰۰۸) نیز هم‌سو نیست؛ اما با نتایج تحقیق دهقانی، امیدیان و اصغری (۱۳۹۵) هم‌سو است. مطالعه یادشده نشان داد که کیفیت تدریس نظری مربیان، از نظر اولیاء، نامطلوب بوده است.

تحلیل سؤال چهارم: از دیدگاه برنامه‌ریزان درسی و کارشناسان تعلیم و تربیت مربیان پیش-دبستانی در ارزشیابی از برنامه درسی از چه صلاحیت‌های حرفه‌ای باید برخوردار باشند؟
به منظور پاسخگویی به این سؤال مصاحبه‌ای با کارشناسان تعلیم و تربیت و اساتید دانشگاه‌ها انجام شد تا نظرات آنها را در رابطه با صلاحیت‌های مورد نیاز مربیان در ارزشیابی از برنامه درسی مشخص و مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. از نتایج گفته‌های اساتید و کارشناسان تعلیم و تربیت می‌توان استنباط کرد که در ارزشیابی از برنامه درسی توسط مربیان صلاحیت‌های گوناگونی وجود دارد. به عنوان مثال نظر یکی از دانشجویان دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تهران این بود که:

"... در ارزشیابی از برنامه درسی دوره پیش از دبستان نیاز است که مربیان با انواع شیوه‌های سنجش کودک آشنایی کافی داشته باشند..."

یکی از کارشناسان تعلیم و تربیت این گونه بیان کرد که:

"... مربیان پیش‌دبستانی باید توانایی سنجش هر کودک در موقعیت‌های مختلف را داشته باشند..."

همچنین یکی دیگر از کارشناسان تعلیم و تربیت به این امر معتقد است که:

"...مربیان پیش‌دبستانی باید بتوانند در ارزشیابی از برنامه درسی که در محور این برنامه کودک قرار دارد، مشاهدات خود را به صورت کتبی و شفاهی بیان کنند و نتایج ارزشیابی را به صورت صحیح تحلیل کنند..."

ارزشیابی در دوره پیش‌دبستان، فرایندی مستمر، پویا، شاد و در عین حال توانمندساز است که هرگز نباید از نتایج آن به منظور حذف، امتیاز، نمره‌دهی، انگ زدن، برچسب زدن و تنبیه یا جداسازی استفاده شود؛ بلکه زیبایی این فرایند زنده در این است که مربیان و خانواده‌ها خود

را در شکل‌دهی تربیت فرزندانشان از این طریق آموزش دهند و در آموزش کودکان و برطرف کردن نقاط ضعف و پرورش نقاط مثبت، مصمم‌تر شوند و محیط خانه و آموزش را شادتر کنند. کودکان نیز در کنار آن‌ها می‌توانند در مورد خود و قابلیت‌هایشان زیباتر تفکر کنند و یاد بگیرند که ارزشیابی از خود یا به وسیله دیگران، راهی برای ساختن دوباره‌سازی خود است که این مهم، می‌تواند از دوران کودکی بنیان گذاشته شود (گودرزی، ۱۳۸۹). بنابر آنچه گفته شد این حوزه صلاحیت، شامل دانش و مهارت‌هایی است که مربیان پیش‌دستانی به منظور سنجش میزان رشد و پیشرفت مهارت‌های ذهنی، اجتماعی، جسمانی و عاطفی کودکان با بکارگیری ابزارهای مناسب (چک‌لیست، ثبت مشاهدات رفتار، آزمون شفاهی و کتبی) و تهیه و تنظیم پرونده‌های آموزشی کودکان و ارائه گزارش مربوط به مدیریت و والدین باید از آن برخوردار باشند. در این حوزه مربیان همچنین باید شناخت درستی از اهداف، مزایا، منافع و محدودیت‌های روش‌های مختلف ارزیابی داشته باشند. در میزان تأکید و نوع عمل در این حوزه تفاوت وجود دارد و از مشاهده رفتار کودک تا ارزیابی یادگیری و حتی تعیین و شناخت نیازهای خاص و ویژه کودک و تشخیص مواد و ابزار مناسب یادگیری، شامل می‌شود (مانگیون و گارسیا، ۲۰۱۱).

آخش، حسینی، خوبی نژادیان و شهیدی (۱۳۹۷)^۱ اظهار داشته‌اند که یونسکو (۲۰۱۴) ابعاد کیفیت برنامه درسی دوران اولیه کودکی را شامل ۸ مؤلفه می‌داند. یکی از این مؤلفه‌ها، ارزشیابی و کیفیت بازده است که شامل پیشرفت در خواندن، نوشتن، حساب کردن، استفاده از سنجش تکوینی برای ارتقاء بازده‌های پیشرفت تحصیلی، ارائه بازخورد به والدین، یادگیری مادام‌العمر و اعتماد به نفس کودکان است.

در واقع ارزشیابی، یکی از مؤلفه‌های مهم و حساس فرایند برنامه‌ریزی درسی است و اگر مربیان، افرادی آموزش دیده، کارآمد و متخصص در زمینه تربیت کودکان باشند، خواهند توانست به بهترین شکل ممکن کودکان را ارزیابی کنند. حضور کودک در مهد کودک یا دوره آمادگی این امکان را فراهم می‌آورد تا ارزیابی دقیقی روی هر کودک انجام شود که آیا مطابق با سن خود، مراحل رشد را طی می‌کند یا نه. تأخیر در رشد کودکان که می‌تواند زمینه‌ساز

۱. Akhash, Hoseini, Khoubinejadian, & Shahidi

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

عقب‌ماندگی آن‌ها را فراهم کند در این محیط‌ها شناسایی می‌شود و امکان بازپروری را فراهم می‌کند (رجایی، ۱۳۹۵). نتایج تحلیل پرسشنامه حاکی از آن است که مربیان پیش‌دبستانی در مؤلفه ارزشیابی از برنامه درسی از صلاحیت‌های حرفه‌ای چندانی برخوردار نیستند و نمره میانگین آن‌ها به‌طور معنی‌داری از میانگین مطلوب کمتر است. نتایج پژوهش کریم زاده (۱۳۹۳) با نتیجه این مقاله هم‌سو است. مطالعه یادشده نشان داده است که برنامه‌های مراکز پیش‌دبستانی در حوزه ارزشیابی، نقاط ضعف زیادی مانند عدم ارزشیابی از کودکان به‌صورت مداوم، عدم ارزشیابی در مکان‌ها و زمان‌های مختلف دارند. نتایج تحقیق نادری و همکاران (۱۳۹۷) نیز با نتیجه مطالعه حاضر هم‌سوست. نتیجه پژوهش یادشده در عنصر ارزشیابی نشان داده است که مربیان درک درستی از فرایند ارزشیابی از کودکان ندارند و ارزشیابی باید ترجیحاً ارزشیابی به شکل گروهی صورت گیرد تا استرس کودکان کاهش یافته و احساس مقایسه شدن با دیگر کودکان را نداشته باشند؛ متناسب با عملکرد کودکان و به شیوه مشاهده مستقیم انجام شود؛ متناسب با محتوای آموزش داده شده به کودکان باشد و مربیان را در شکل‌دهی و رسیدن به اهداف آموزشی کمک کند.

بررسی نتایج حاصل از این پژوهش، بیانگر این واقعیت است که مربیان دوره پیش‌دبستانی از صلاحیت‌های حرفه‌ای لازم در فرایند برنامه‌ریزی درسی برخوردار نیستند و صلاحیت آنان در سطح پایینی ارزیابی و گزارش شده است. شکی نیست که نقش مربی در حیات تربیتی کودکان، از مهم‌ترین عناصر یک برنامه مناسب و مطلوب است. به همین دلیل کیفیت مراقبت و آموزش کودکان پیش‌دبستانی بستگی به وجود معلمان و مربیان کارآمد، مؤثر و شایسته دارد. عملکرد مربی می‌تواند مهم‌ترین دلیل کسب تجربه‌های خوب و اولیه کودکان پیش از دبستان باشد. نکته اصلی که در تنظیم برنامه‌های پیش از دبستان باید در نظر داشت این است که هدف اصلی، کودک است نه برنامه و محتوای آن و برنامه است که باید به خدمت کودک آید، نه کودک به خدمت برنامه و موظف به اجرای آن.

برای تأکید بر ضرورت بهره‌مندی مربیان از دانش و مهارت‌های کافی در استفاده از بازی در فرایندهای یاددهی - یادگیری، که از نیازهای بدیهی روانی و حتی جسمی کودکان است، می‌توان به دیدگاه صاحب‌نظرانی مانند لاک و فروبل اشاره کرد که در آموزش، به اصل بازی معتقد هستند. مفیدی (۱۳۸۰) اظهار داشته است که به عقیده فروبل، بازی عاملی است که از

طریق آن، کودک به توازن، تعادل و رشد یکپارچه و هماهنگ می‌رسد. همچنین به گفته مک-میلان، بازی به کودک کمک می‌کند تا یادگیری‌های خود را به کار ببندد و به یک انسان کامل تبدیل شود.

نتایج مقاله حاضر علاوه بر آن که برای سیاستگذاران و تصمیم‌گیران در زمینه پرورش و آموزش مربیان پیش‌دبستانی، مفید و قابل بهره‌برداری است؛ برای مدیران نیز در انتخاب مربیان توانمند، مفید واقع خواهد شد. به طور طبیعی انتظار می‌رود، پیامد سیاستگذاری‌های صحیح و آموزش مناسب و گزینش مبتنی بر صلاحیت مربیان، اجرای بهتر فرایندهای آموزش و پرورش دوره کودکی و پیش‌دبستانی و تحقق بهتر اهداف تربیتی این دوره سنی باشد. لذا پیشنهاد می‌شود برای بازآموزی مربیان، شرایطی فراهم گردد که سالانه دانش و معلومات خود را در زمینه شیوه‌های آموزشی کودکان پیش‌دبستانی، احیا کنند و آگاهی لازم را در قالب استفاده بهینه از برنامه‌های درسی نوین آموزش و پرورش (بانک استریت، های اسکوپ، رگیو امیلیا، والدورف، مونته سوری و ...) و چگونگی کاربردی کردن آن، کسب کنند. دریافت نظرات اولیای نوآموزان و بهره بردن از آنها نیز می‌تواند به شناسایی برخی جنبه‌های پنهان و ناشناخته در این مقاله، کمک کند. همچنین پیشنهاد می‌شود این مطالعه، با استفاده از ابزار دیگری نظیر مشاهده عملکرد کلاسی، نیز انجام شود. در تعمیم نتایج پژوهش حاضر به جوامع دیگر باید احتیاط کرد.

منابع

- آخش، سلمان. (۱۳۹۶). طراحی و اعتبار بخشی برنامه درسی دوره پیش از دبستان کشور ایران. رساله دکتری علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران.
- آخش، سلمان؛ حسینی، فاطمه؛ خوبی‌نژادیان، علی و شهیدی، سارا. (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی شیوه ارزشیابی دوره پیش از دبستان در کشورهای سوئد، فنلاند و ایران. شانزدهمین همایش انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دانشگاه مازندران، مازندران.
- ادیب‌نیا، اسد. (۱۳۸۸). بررسی موانع اجرای روش‌های تدریس فعال در مدارس ابتدایی شهر تهران. مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران.

شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان پیش‌دبستانی در ...

آقایی، شهرزاد؛ سلیمی، جمال و قادری، مصطفی. (۱۳۹۷). شناسایی مؤلفه‌های مربی اثربخش در آموزش و پرورش پیش‌دبستانی. شانزدهمین همایش انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دانشگاه مازندران، مازندران.

پوشنه، کامبیز؛ خسروی، علی‌اکبر؛ و پورعلی، پریناز. (۱۳۹۱). ارزشیابی میزان کیفیت برنامه‌های مراکز پیش‌دبستانی تهران. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۸(۱)، ۲۹-۵۸.

پیری، رباب. (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی درسی در دوره پیش از دبستان (چاپ اول). تبریز: انتشارات احرار. دهقانی، مرضیه؛ امیدیان، فرانک؛ و اصغری، فریناز. (۱۳۹۵). ارزشیابی از فرآیند یاددهی - یادگیری، سازماندهی، تحقق اهداف و محتوای برنامه درسی دوره پیش‌دبستانی کم توان ذهنی: مدل هاموند. پژوهش‌های برنامه درسی، ۶(۲)، ۱۲۲-۱۰۱.

رجائی، زهرا. (۱۳۹۵). نقش مهد کودک و پیش‌دبستانی در تربیت کودکان. سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی، برلین، آلمان.

رضوی، عبدالحمید و گرجی‌پشتی، خدیجه. (۱۳۹۴). میزان انطباق برنامه درسی قصدشده و اجراشده پیش از دبستان. دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۳(۵)، ۶۵-۷۸.

روؤف، علی. (۱۳۸۶). مبانی و اصول آموزش و پرورش (فلسفه تعلیم و تربیت). تهران: انتشارات ارسباران.

زارعی، محمد حسین؛ نصر اصفهانی، احمد رضا؛ میرشاه جعفری، ابراهیم؛ و لیاقتدار، محمدجواد. (۱۳۹۵). مربی پیش‌دبستانی: چه کسی با چه مشخصاتی؟ دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۴(۸)، ۱۸۱-۲۰۴.

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ و حجازی، الهه. (۱۳۸۵). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.

(--). سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش (۱۳۹۰). وزارت آموزش و پرورش ایران، تهران. شعبانی، زهرا. (۱۳۸۳). بررسی تطبیقی برنامه تربیت معلم ایران و چند کشور جهان. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۳، ۱۵۹-۱۲۱.

صافی، احمد. (۱۳۹۱). آموزش و پرورش و مدیریت پیش‌دبستانی و دبستانی در ایران و تحولات آن. تهران: انتشارات ارسباران.

فلاح، عاطفه؛ احمدی، پروین و رضازاده شیراز، فاطمه بیگم. (۱۳۹۴). شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان دوره پیش‌دبستانی. پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ۲(۶)، ۱۶۵-۱۸۲.

فیروزیخت، فریبا. (۱۳۸۶). نیازسنجی آموزش مربیان دوره پیش از دبستان شهرستان بیرجند از دیدگاه خودشان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

کریم‌زاده، عنایت. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی برنامه‌های مراکز پیش دبستانی استان کهگیلویه و بویراحمد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران.

گودرزی، مرجان. (۱۳۸۹). سنجش و ارزشیابی در دوره پیش از دبستان. رشد آموزشی پیش‌دبستانی، ۴، ۱-۲.

مخزن، بنفشه؛ رشتیان، مریم و کاظمی، شهلا (۱۳۹۳). تأثیر دوره پیش دبستانی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی، اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، ایران.

مفیدی، فرخنده. (۱۳۸۰). مدیریت در مراکز پیش دبستانی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

ملکی، حسن. (۱۳۸۴). صلاحیت‌های حرفه معلمی (چاپ سوم). تهران: انتشارات مدرسه.

میرزایی، ملیحه، احمدی، پروین و نراقی‌زاده، افسانه. (۱۳۹۵). مقایسه اهداف و محتوای برنامه درسی اجرایشده با برنامه درسی قصدشده در مراکز پیش دبستانی شهر کرمان. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۲(۴)، ۶۳-۸۰.

نادری، فاطمه؛ گلکاری، سمیه و آیتی، محسن. (۱۳۹۷). بررسی پدیدارشناسانه ادراک مربیان پیش دبستانی نسبت به عناصر برنامه درسی (چالش‌ها و راهکارها). شانزدهمین همایش انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دانشگاه مازندران، مازندران.

واحدی، مهدی و بیگدلی، زیور. (۱۳۹۶). اثربخشی بازی‌های سازمان‌دهی‌شده بر میزان یادگیری و هوشی نوآموزان پیش‌دبستانی. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۹(۳۳)، ۲۰۶-۱۸۷.

یازرلو، صفرعلی؛ افکاری، فرشته و نجفیان، حسن. (۱۳۹۷). بررسی انطباق برنامه مراکز پیش‌دبستانی شهر تهران با راهنمای برنامه مصوب شورای عالی آموزش و پرورش. شانزدهمین همایش انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دانشگاه مازندران، مازندران.

- Abdul-haq, Z. I. (2014). The Educational Skills Required for Kindergarten Teachers in Jordan. **American Journal of Educational Research**, 2(3), 159-166.
- Akter, S., Rutsaert, p., Luis, J., Htwe, N.M., San, S.S., Raharjo, B. & pustika, A. (2017). Womens empowent and gender equity in agriculture: A different perspective from Southeast Asia. **Food policy**, 69, 270-279.
- Barnett, W. S. (2005). **The effects of state prekindergarten programs on young children's school readiness in five states**. The National Institute for Early Education Research, Rutgers University.
- Bellm, D (2005). **Establishing teacher competencies in early care and education: A review of current models and options for California**. Center for the Study of Child Care Employment, University of California, Berkeley.
- Chappel, M. & Nye, Sh. (2007). **Nevadas core knowledge areas and core competencies**. Retrieved from <http://www.nevadaregistry.org/career-development/core-knowledge.html>.
- Cobbold, C. & Boateng, p. (2016). How Confident Are Kindergarten Teachers in Their Ability to keep Order in the Classroom? A Study of Teacher Efficacy in Classroom Management. **Journal of Education and practice**, 7(36), 181-190.
- ErKan, S. & AKyol, T. (2017). A Study on the Views of Preschool Teachers and Teacher Candidates about the Concepts of Learning and participation. **Educational Research and Review**, 12(16), 373-379.
- Fan, X., Nyland, B. & Zeng, X. (2016). What Knowledge and skills do Chinese kindergarten, teachers need in a time of reform: Directors perspectives? **Asia pacific Journal of Early Childhood Education Research**. V.10, 27-48
- Huntly, H. (2008). Teachers'Work: Beginning teachers' conceptions of competence. **Australian Educational Researcher**, 35(1), 125-145.
- Jakobson, L. (2008). **Interventions to existential psychology: A psychology for the unique human being and its application in therapy**. England: Wiely.
- Jordan, B. (2004). **Scaffolding learning and co-constructing understandings**. In A. Anning, J. Cullen, & M. Fler (Eds.), Early childhood education: Society and culture. London, United Kingdom: Sage.
- Kucukturun, G. (2011). Qualification scale for early childhood teachers. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 28, 579-590.

- Mangione, P. & Garcia, Y. (2011). **California early childhood educator competencies**. Retrieved from <http://www.cde.ca.gov/sp/cd/re/documents/ececompetencies2011.pdf>.
- McBer, H. (2000). **Research into teacher effectiveness: A model of teacher effectiveness**. Nottingham: Department for Education and Employment.
- National institute for early Education Research (NIEER). (2006). **The state of preschool yearbook**. New Brunswick: The State University of New Jersey.
- Powell, K. M. (2012). **Kindergarten teacher's knowledge and perceptions of early learning- related skills and their relationship to academic achievement**. Ph.D. Thesis of School Psychology, Georgia State University, Atlanta, GA.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). **Doing Grounded Theory: Issues and Discussions**. Durham: Sociology Press.